

Broj: 07-37-1-95-8/16
Sarajevo, 20.06.2016.godine

PRIMLJENO: 22-06-2016			
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj priloga
01-	37	-1743/16	

**PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE
PREDSTAVNIČKI DOM**

PREDMET: Informacija o stanju i pojavama vršnjačkog nasilja i nasilja među djecom u Bosni i Hercegovini, s prijedlogom mjera, dostavlja se

Poštovani,

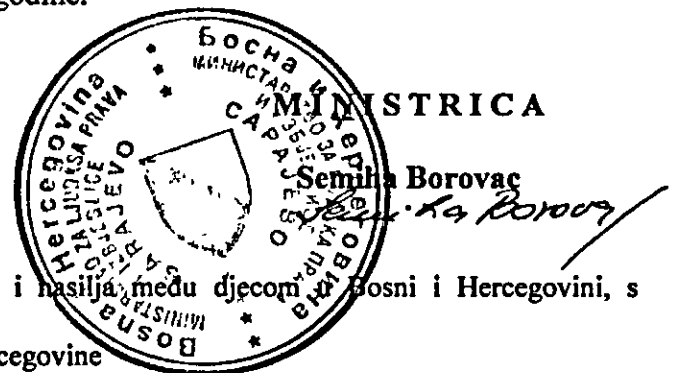
Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 58. sjednici održanoj 3. 6. 2016. godine, razmotrilo je i uz prihvaćene korekcije ministrice za ljudska prava, usvojilo Informaciju o stanju i pojavama vršnjačkog nasilja i nasilja među djecom u Bosni i Hercegovini, s prijedlogom mjera.

Navedenim zaključkom Vijeća ministara Bosne i Hercegovine zaduženo je Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine da korigiranu Informaciju o stanju i pojavama vršnjačkog nasilja i nasilja među djecom u Bosni i Hercegovini, s prijedlogom mjera, dostavi Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.

U skladu sa zaključkom Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, a po osnovu zastupničke inicijative Senada Šepića, koja se odnosi na pojave vršnjačkog nasilja i nasilja među djecom u BiH dostavljamo Informaciju o stanju i pojavama vršnjačkog nasilja i nasilja među djecom u Bosni i Hercegovini, s prijedlogom mjera, korigiranu u skladu sa predmetnim zaključkom Vijeća ministara Bosne i Hercegovine.

Korekcije Informacije o stanju i pojavama vršnjačkog nasilja i nasilja među djecom u Bosni i Hercegovini, s prijedlogom mjera izvršene su na način da je u poglavlju *II Stanje i pojave vršnjačkog nasilja i nasilja među djecom u BiH* došlo do promjene roka za sačinjavanje Izvještaja o provođenju Strategije za borbu protiv nasilja nad djecom u BiH i Izvještaja o provođenju Smjernica za postupanje u slučaju nasilja nad djecom u BiH. Raniji predloženi rok je bio kraj maja 2016. godine, a sadašnji korigirani rok glasi do kraja jula 2016. godine.

S poštovanjem,

Prilog:

- Informacija o stanju i pojavama vršnjačkog nasilja i nasilja među djecom u Bosni i Hercegovini, s prijedlogom mjera
- Zaključak sa 58. sjednice Vijeća ministara Bosne i Hercegovine

Način otpreme: kurirom

Broj: 05-07-1-1686-3/16
Sarajevo, 7.6.2016. godine

 BOSNA I HERCEGOVINA
MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I IZBJEGLICE BiH
С А В Ј Е Т М И Н И С Т А Р А

PRIMLJEN...	08-06-2016	
Organizaciona jedinica		Broj prijema
05-07-1-95-7/16-		

MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I IZBJEGLICE
- n/r tajnika Ministarstva -

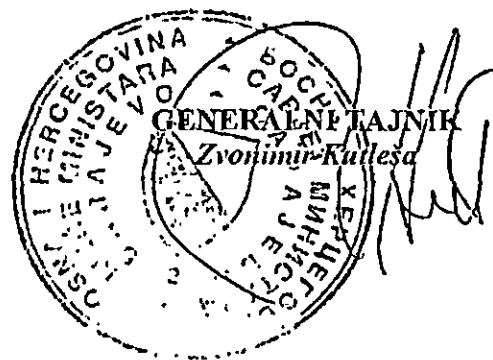
SARAJEVO

PREDMET: Obavijest o zaključku Vijeća ministara BiH

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 58. sjednici održanoj 3.6.2016. godine, razmotrilo je i uz prihvaćene korekcije ministrice za ljudska prava i izbjeglice, usvojilo Informaciju o stanju i pojavama vršnjačkog nasilja i nasilja među djecom u Bosni i Hercegovini, s prijedlogom mjera, te zadužilo Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice da Informaciju dostavi Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.

O zaključku vas informiramo radi njegove provedbe.

S poštovanjem,

Informacija o stanju i pojavama vršnjačkog nasilja i nasilja među djecom u Bosni i Hercegovini s prijedlogom mjera

I Uvod

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine je nadležno ministarstvo zapraćenjeiprovođenjemeđunarodnihkonvencijaidrugihdokumenataizoblastiljudskihpravaioosnovnihslo boda.

Bosna i Hercegovina je potpisnica brojnih međunarodnih sporazuma, konvencija i povelja koje se odnose na poštivanje prava djece. **Konvencija o pravima djeteta** Ujedinjenih nacija sadržana je u Aneksu I Dejtonskog mirovnog sporazuma i, kao ostale konvencije koje je Bosna i Hercegovina ratificirala, imaju prioritet u primjeni u odnosu na domaće zakonodavstvo, s obzirom da imaju snagu ustavne norme.

Konvencija o pravima djeteta polazi od načela utvrđenih u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima, Deklaraciji o pravima djeteta i do tada donesenim drugim standardima za zaštitu ljudskih prava. Standardi zaštite prava djeteta utvrđeni ovom Konvencijom i njezinim protokolima, predstavljaju osnovu za usklađivanje zakonodavstva i prakse BH s tim principima i standardima.

U članu 19. Konvencije o pravima djeteta država je obavezana na poduzimanje odgovarajućih mjera radi zaštite djeteta od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja, povreda ili zlostreba, zanemarivanja ili nemarnog odnosa, maltretiranja ili eksploatacije, uključujući i seksualnu zlostrebu dok je na brizi kod roditelja, zakonskih skrbnika ili neke druge osobe kojoj je povjerena briga o djetetu.

I 2. Postojeće zakonodavstvo koje se bavi prevencijom i odgovorom na nasilje u školama u Bosni i Hercegovini

Bosna i Hercegovina nema lex specialis zakona u oblasti zaštite nasilja nad djecom. Najznačajniji okvir za zaštitu djece od nasilja utvrđen je u krivičnom zakonodavstvu u Bosni i Hercegovini. U okviru postojećih entitetskih krivičnih zakona¹ i zakona BD BiH², propisano je više krivičnih djela koja kažnjavaju nasilje nad djecom, odnosno uvode pravnu zabranu nasilja nad djecom uključujući seksualno zlostavljanje i eksploataciju, fizičko kažnjavanje, nasilje putem interneta i sve druge oblike nasilja, na i u svim mjestima gdje se nasilje nad djecom dešava.

---

¹ Krivični zakon FBiH („Službene novine F BiH“ broj 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14 i 76/14); Krivični zakon RS („Službene novine RS“ broj: 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12 i 67/13);

²Krivični zakon BD BiH (Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH, br. 33/13, prečišćeni tekst)

Zakoni o predškolskom odgoju i obrazovanju normiraju zadatke predškolskog odgoja kojima se obezbjeđuje formiranje ličnosti djeteta, a njihovim ispunjavanjem obezbijedilo bi se preventivno djelovanje u sprječavanju vršnjačkog nasilja u najranijem uzrastu.

Odgojno-obrazovni ciljevi koje su zakonima u oblasti osnovnog odgoja i obrazovanja propisani ukazuju na potrebu da se procesom odgoja i obrazovanja formira ličnost djeteta i okruženje koje doprinosi međusobnoj toleranciji, poštovanju i uvažavanju među djecom i odraslima čime se preventivno može djelovati na pojavu vršnjačkog nasilja i nasilja u školi uopšte. Zakonom su propisane odgojno disciplinske mjere i definisane povrede obaveza učenika koje se, između ostalog odnose i na nasilje u školi, kao i disciplinske odgovornosti nastavnog i stručnog osoblja u prevenciji, identifikaciji i prijavljivanju slučajeva nasilja među i nad učenicima.

II Stanje i pojave vršnjačkog nasilja i nasilja među djecom u BiH

U okviru Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH je pripremljena Strategija za borbu protiv nasilja nad djecom za period 2011 – 2015. godina i usvojena na Vijeću ministara BiH 28.11.2012. godine.

Ovom Strategijom je definisano da će se sačinjavati dvogodišnji izvještaji o njenoj implementaciji i u skladu sa tim u toku 2013. godine su upućeni upitnici o praćenju implementacije Strategije za period 2011 i 2012.

Odgovori na upitnike su prikupljeni tokom čitave 2013 i nakon više urgencija nije nijedan zaprimljen iz Republike Srpske (jedan od dva entiteta u BiH).

Početakom 2014. godine od strane Ministarstva za ekonomske odnose i regionalnu saradnju Republike Srpske zaprimljen je dopis u kojem je navedeno da nema osnova za preduzimanje aktivnosti na njenoj realizaciji jer sadrži niz odredbi kojima se ulazi u nadležnost izvršne vlasti Republike Srpske.

Zbog navedenog razloga ostalo se bez podataka o stanju i pojavama vršnjačkog nasilja i nasilja među djecom u BiH.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, tokom 2012 i 2013 godine, je pripremlilo Smjernice za postupanje u slučaju nasilja nad djecom u Bosni i Hercegovini, koje je svojom Odlukom donio Ministar za ljudska prava i izbjeglice BiH, dana 08.04.2013.godine (Službeni glasnik BiH broj 56/13). Smjernice za postupanje u slučaju nasilja nad djecom su dostavljene svim nadležnim ministarstvima obrazovanje u Bosni i Hercegovini i postavljene su na web stranici Ministarstva za ljudska prava – pod link Djeca BiH.

Postupajući po preporukama Vijeća za djecu BiH donesenim na vanrednom januarskom sastanku 2016. godine, Ministarstvo za ljudska prava je u februaru 2016. godine uputilo upitnike svim nadležnim institucijama u BiH, a u cilju izrade Izvještaja o provođenju Strategije za borbu protiv nasilja nad djecom u BiH i izrade Izvještaja o provođenju

Smjernica za postupanje u slučaju nasilja nad djecom u BiH koje su donesene po osnovu ove Strategije.

Rok za dostavu informacija po upitnicima je kraj marta 2016.godine nakon čega će u Ministarstvu za ljudska prava biti sačinjen, do kraja jula 2016., Izvještaj o provođenju Strategije za borbu protiv nasilja nad djecom u BiH i Izvještaj o provođenju Smjernica za postupanje u slučaju nasilja nad djecom u Bosni i Hercegovini.

III Informacija Ministarstva civilnih poslova o stanju i pojavama vršnjačkog nasilja i nasilja među djecom u bh školama

Ministarstvo civilnih poslova, u informaciji koju je dostavilo ovom Ministarstvu, navodi da je informaciju vezanu za zastupničku inicijativu zastupnika Senada Šepića, a koja se odnosila na stanje i pojavu vršnjačkog nasilja u BiH i prijedlog mjera za suzbijanje ove pojave, dostavilo Parlamentarnoj skupštini BiH u januaru/siječnju 2016. godine.

Nadalje, Ministarstvo civilnih poslova navodi da je kao ministarstvo koje ima kordinirajuću ulogu u oblasti obrazovanja u BiH, a u cilju pripreme Informacije o stanju i pojavama vršnjačkog nasilja i nasilja među djecom u bh školama zatražilo informacije o pojavama vršnjačkog nasilja od svih nadležnih obrazovnih vlasti u BiH. Svojim dopisom od 21. 3. 2016. godine Ministarstvo civilnih poslova BiH je ovom Ministarstvu dostavilo integraciju odgovora i aktivnosti koje su dostavili Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, kantonalna ministarstava obrazovanja, te Odjelu za obrazovanje u Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Navedena integracija odgovora od nadležnih obrazovnih vlasti u BiH je sljedeća:

- **U Republici Srpskoj škole vode evidenciju o svim slučajevima nasilja nad djecom i o tome izvještaje dostavljaju Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske, dok je za prikupljanje izvještaja, njihovo objedinjavanje pripremanje izvještaja za Vladu Republike Srpske, nadležno Ministarstvo porodice, omladine i sporta. Prema navodima Ministarstva prosvjete i kulture u drugom polugodištu školske 2014/2015. godine u 17, od 187 osnovnih škola u Republici Srpskoj zabilježeni su slučajevi vršnjačkog nasilja. Najčešći slučaj zabilježenog nasilja je fizičko nasilje. Ministri prosvjete i kulture, zdravlja i socijalne zaštite i unutrašnjih poslova Republike Srpske su 2008. godine potpisali Protokol o postupanju u slučajevima vršnjačkog nasilja među djecom i mladima u obrazovnom sistemu. Protokolom je predviđeno da svaka škola imenuje koordinatora-osobu zaduženu za koordinaciju aktivnosti vezanih uz ovu problematiku.**
- **Koordinacija ministara obrazovanja i nauke u Federaciji Bosne i Hercegovine održala je, 13.01.2016. godine, tematsku sjednicu koja je bila posvećena poduzimanju mjera i aktivnosti na prevenciji i suzbijanju vršnjačkog nasilja, te maloljetničke**

delinkvencije u odgojno-obrazovnim ustanovama u kantonima u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke izrazilo je punu spremnost da, u skladu sa svojom koordinirajućom ulogom, pruži podršku kantonima u poduzimanju neophodnih aktivnosti, te je izrazilo puno opredjeljenje da zajedničkim radom i koordiniranim aktivnostima na svim razinama intenzivira rad na prevenciji i suzbijanju vršnjačkog nasilja i maloljetničke delinkvencije, pokrene i iznađe najbolja i ujednačena rješenja koja će nadograditi i unaprijediti postojeće aktivnosti koje se poduzimaju u kantonima na suzbijanju i prevenciji ovog ozbiljnog problema među djecom i mladima kako bi se smanjilo nasilje, te osiguralo sigurno i poticajno okruženje u školama.

- Na istoj sjednici Koordinacije ministara obrazovanja i nauke u Federaciji Bosne i Hercegovine, od 13.01.2016., doneseno je **6 preporuka** u cilju prevencije i suzbijanja vršnjačkog nasilja, te maloljetničke delinkvencije u odgojno-obrazovnim ustanovama u kantonima u Federaciji Bosne i Hercegovine.

- **U ministarstvima obrazovanja Unsko-sanskog i Posavskog kantona nema registriranih slučajeva vršnjačkog nasilja** u osnovnim i srednjim školama. U navedenim kantonima usvojen je Protokol o postupanju u slučaju vršnjačkog nasilja među djecom i mladima, dok strategija suzbijanja navedenog oblika nasilja ne postoji.

- **U Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona, u školskoj 2015/2016. godini, također nije bilo registriranih slučajeva vršnjačkog nasilja.** Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta, Pedagoški zavod Tuzlanskog kantona i Biro za ljudska prava Tuzla, 11.07.2013. godine, potpisali su Memorandum o razumijevanju kojim se regulira međusobna suradnja i uređuju odnosi među potpisnika na realizaciji aktivnosti unaprjeđenja sustava prevencije maloljetničkog prijestupništva i nasilja među i nad djecom i omladinom u obrazovnim institucijama Tuzlanskog kantona. Na temelju ovog Memoranduma urađen je i Protokol o prevenciji i postupanju u slučajevima nasilja među i nad djecom koji se počeo primjenjivati od školske 2013/2014. godine. Članak 5. ovog Protokola podrazumijeva suradnju između Ministarstva i škole u svrhu zaštite od svih oblika diskriminacije i nasilja, te podrazumijeva i suradnju sa roditeljima učenika, Centrom za socijalni rad i Ministarstvom unutrašnjih poslova. Protokol je postao sastavni dio programa rada osnovnih i srednjih škola u Tuzlanskom kantonu. Osnovne i srednje škole u ovom kantonu, također, metodologijom izrade Godišnjeg plana i programa škole provode programe prevencije bolesti ovisnosti, seksualnog odgoja i vršnjačkog nasilja, i to kroz rad u odjeljenskoj zajednici, vanastavne aktivnosti, različite projekte i dr. O svim nabrojanim aktivnostima škole vode poseban portfolio.

- **U Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-dobojskog kantona** poduzimaju se sljedeće mjere i aktivnosti u cilju identificiranja, prevencije i sprječavanja pojave nasilja:

- a) sadržaji koji se odnose na prevenciju i sprečavanje nepoželjnih oblika ponašanja, pa tako i pojave nasilja nad djecom i mladima, realiziraju se u okviru redovne nastave na časovima vjeronauke, kulture i zajednice, građanskog obrazovanja, demokratije i ljudskih prava, te etike;
- b) u okviru kontinuiranog stručnog usavršavanja nastavnika u osnovnim i srednjim školama realiziraju se teme koje se odnose na navedenu problematiku, te se kroz rad sa učenicima planiraju aktivnosti koje se odnose na prevenciju vršnjačkog nasilja;
- c) u okviru rada sa učenicima i učeničkim organizacijama pedagozi u osnovnim i srednjim školama na početku svake godine planiraju aktivnosti koje se odnose na prevenciju vršnjačkog nasilja, aktivnosti koje se odnose na otkrivanje uzroka koji dovode do nepoželjnog ponašanja kod pojedinih učenika, kao i aktivnosti koje se odnose na primjenu odgovarajućih mjera za otklanjanje navedenog ponašanja;
- d) segmentu koji se odnosi na suradnju sa roditeljima nastavnici zajedno sa školskim pedagozima planiraju radionice i predavanja za roditelje koja se odnose na pojavu različitih vidova nasilja u školama;
- e) u školama se također organiziraju predavanja koja realiziraju predstavnici Ministarstva unutrašnjih poslova ovog kantona u području prevencije maloljetničke delinkvencije. Pedagoški zavod Zeničko-dobojskog kantona je 2010. godine svim školama u kantonu distribuirao Didaktički komplet o prevenciji nasilja kroz obrazovni sistem Bosne i Hercegovine u cilju unaprjeđenja odgojno-obrazovne djelatnosti i podrške školama, te su organizovane obuke iz Primjene metodologije indeksa inkluzivnosti, Obrazovanja za društvenu pravdu i Socijalne kohezije, kao i edukacija za školske pedagoge na temu Postupanja u slučajevima vršnjačkog nasilja u školi. Didaktički komplet se zasniva na Nastavnom programu o prevenciji nasilja koji je izrađen u okviru projekta „Prevencija nasilja koja uključuje djecu i promocija poštivanja različitosti u BiH kroz obrazovni sustav.“ Pored navedenog, u dijelu Godišnjeg plana i programa osnovnih i srednjih škola koji se odnosi na aktivnosti na prevenciji maloljetničke delinkvencije, škole planiraju interne planove aktivnosti za borbu protiv svih oblika nasilja.

- U Ministarstvu za obrazovanje, mlade, nauku, kulturu i sport Bosansko-podrinjskog kantona Goraždenije *bilo registriranih, kako se navodi, ozbiljnijih oblika vršnjačkog nasilja*. Pokrenute su određene inicijative u stručnim i kadrovskim rješenjima u cilju prepoznavanja i rada s maloljetnicima, tj. učenicima. U tom smislu u svaku osnovnu i srednju školu uposlen je pedagog i socijalni radnik, a svako dijete ima svoj pedagoški karton i socijalnu kartu. U suradnji sa nevladinim organizacijama, u školama se provode radionice o nenasilnom rješavanju konflikata, gdje su uključeni učenici, provode se edukacije roditelja i nastavnika, te se na nivou odjeljenskih zajednica, prema NPP-u, provode ovakve radionice. Svaka škola u okviru Godišnjeg programa rada ima planirane aktivnosti u cilju prevencije nasilja i maloljetničke delinkvencije. Usvojen je Protokol o suzbijanju nasilja i distribuiran je školama, a Ministarstvo za obrazovanje, mlade, nauku, kulturu i sport Bosansko-podrinjskog kantona Goražde je jedan od njegovih potpisnika.

- U decembru/prosincu 2013.godine **Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Srednjobosanskog kantona** je usvojilo Protokol o postupanju u slučaju nasilja u školi. Protokolom se reguliraju prava, obveze i odgovornosti kao i načini postupanja direktora škole, stručnih suradnika, nastavnika/profesora, razrednika, učenika, roditelja, te ostalih zaposlenika škole u situacijama povećanog rizika i nasilja u školi, s ciljem zaštite učenika i svih zaposlenika. Ovim Protokolom utvrđuju se postupci za uspostavljanje reakcije cijele škole kako bi se djelovalo na sprječavanje, identifikaciju, prijavljivanje i istraživanje u svim slučajevima nasilja u obrazovnom sustavu u vrijeme održavanja rekreativne nastave, ekskurzija, izleta i sličnih aktivnosti. U ovom Ministarstvu je 2015. godine evidentirana su dva slučaja, prvi u OŠ „Han Bila“ koji je opisan kao slučaj nasilja u porodici i drugi, u Drugoj osnovnoj školi u Bugojnu, koji je okarakteriziran kao slučaj vršnjačkog nasilja, i to fizičko nasilje i zloupotreba informatičke komunikacije, interneta i mobitela. Pedagog ove škole je odmah reagirao, a roditelji učenika su tražili njegov premještaj u drugu školu, što je Ministarstvo i odobrilo. Što se tiče prijedloga mjera u nadležnom ministarstvu smatraju da se trebaju pronaći dugoročna rješenja i spriječiti bilo kakvo dalje nasilje; za ovo pitanje nema brzih rješenja te se treba posvetiti dugoročno sistematski i sistemski; donijeti protokol o postupanju u slučaju nasilja u školi; donijeti školske pravilnike kojima se uređuju mjere prevencije i intervencije i zahtijevati dosljednu primjenu; obrazovanjem odgajati djecu. Programski sadržaji posebno odjeljske zajednice trebaju imati odgojno-edukativni karakter promovirajući moralne vrijednosti i znanja u skladu s demokratskim, humanim i civilizacijskim vrijednostima suvremenog društva sa fokusom na tematska područja kao što su, prevencija nasilničkog ponašanja, učenje i razvoj ličnosti, razvijanje socijalnih vještina i slično.

- **Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanskog kantona** zaprimilo je jedan izvještaj o nasilju, koje je definiran kao fizičko nasilje, s obzirom da se radilo o naguravanju 4 učenika. U Hercegovačko-neretvanskom kantonu usvojen je Protokol o postupanju u slučaju vršnjačkog nasilja u školama, te je potpisan Multinstitucionalni protokol o postupanju u slučajevima nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama u Hercegovačko-neretvanskom kantonu sa Ministarstvom zdravstva, rada i socijalne zaštite, Ministarstvom unutrašnjih poslova i centrima za socijalni rad radi utvrđivanja postupaka na uspostavljanju reakcije svih učesnika kako bi se djelovalo na sprečavanje, identifikaciju, prijavljivanje, istraživanje, liječenje i slično, u svim slučajevima nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama, a sve s ciljem da se pruži potrebna podrška prije svega djetetu, ali i onima koji se brinu o djetetu. Aktiv direktora osnovnih škola u Hercegovačko-neretvanskom kantonu koji rade po NPP-u na bosanskom jeziku pokrenuo je izradu Strategije o sigurnosnom segmentu odgoja i obrazovanja osnovaca na kantonalnom i općinskom nivou. U skladu sa Protokolom, svaka osnovna i srednja škola dužna je imati Koordinacijski tim za izradu akcijskog plana prevencije nasilja u školama i praćenje njegovog provođenja. U okviru godišnjeg plana škole, svaka škola dužna je dostaviti Akcioni plan, kao i izvještaje o vršnjačkom nasilju.

-**Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajeva** provodi hitne mjere na prevenciji i suzbijanju vršnjačkog nasilja. Imajući u vidu broj osnovnih i srednjih škola

u Kantonu Sarajevo, pored pedagoga i socijalnih radnika koji su već angažirani u školama, za prevenciju vršnjačkog nasilja prepoznata je potreba za upošljavanjem i psihologa. *U toku je izrada dokumenta koji će poslužiti za educiranje učenika, roditelja, nastavnika kako bi oni bili u mogućnosti pravovremeno uočiti vršnjačko nasilje ili neki drugi oblik društveno neprihvatljivog ponašanja. Ovim dokumentom bi se, dakle, omogućilo otkrivanje profila djeteta koje pokazuje simptome koji upućuju na to da bi ono moglo postati nasilno, odnosno opasno po sebe i svoju okolinu. Naglašeno je da su za izradu ovog dokumenta angažirani stručnjaci sa Filozofskog fakulteta u Sarajevu te da je, s obzirom na činjenicu da se radi o hitnoj mjeri, planirano da se ovaj dokument završi u roku od 30 dana.* Predviđeno je, također, angažovanje 45 studenata Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu, koji bi vodili radionice namijenjene roditeljima i nastavnicima kako bi isti bili u mogućnosti uočiti, odnosno spriječiti nasilničko ponašanje, npr. promjene ponašanja, raspoloženja kod djeteta, promjene u vladanju, druženju itd. U toku je izrada novog zakona o osnovnom obrazovanju u Kantonu Sarajevo, kojim će se, između ostalog, tretirati i ovaj problem vršnjačkog nasilja. U Kantonu Sarajevo su formirane komisije koje su sastavljene od direktora škola, nastavnika, pedagoga, stručnjaka koji rade sa djecom sa posebnim potrebama kako bi se postigli što bolji rezultati u prevenciji vršnjačkog nasilja, ali i drugih nepoželjnih oblika ponašanja, te mobilnih timova koji su sastavljeni od stručnjaka i koji će neprestano biti na terenu. U cilju prevencije vršnjačkog nasilja, najbitnije je na vrijeme uočiti problem kako bi se on mogao riješiti na najbezbolniji mogući način pa je, s tim u vezi, neophodna i stalna edukacija roditelja, učenika, nastavnika i svih ostalih aktera u obrazovanju.

- **Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa Zapadnohercegovačke županije** je u 2012/2013. godini provelo opsežno istraživanje u svim školama Županije Zapadnohercegovačke o pojavama nasilja u suradnji s Misijom OSCE-a u sklopu projekta „0% tolerancije nasilju u školama“, te je sačinjeno izvješće o istom. Nakon prikupljenih rezultata istraživanja Ministarstvo je izradilo „Smjernice za prevenciju nasilja u školama Županije Zapadnohercegovačke“, čija je svrha pomoć prije svega školama, kako bi pojačali osjetljivost stručnjaka, roditelja, djece i mladih sa problemom nasilja među djecom i mladima i povećali razinu njihove spremnosti za traženje uzroka nasilja. Također je u okviru istog projekta izrađen „Protokol o postupanju u slučaju nasilja u školama Županije Zapadnohercegovačke“, koji propisuje način postupanja učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja osnovnih i srednjih škola u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te obveze prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima. Isti su dostavljeni školama na daljnju primjenu.

- **Ministarstvo znanosti, prosvjete kulture i športa Kantona 10** je donijelo Protokol o postupanju u slučaju nasilja u školama kantona 10 koji je od školske 2015/2016. godine sastavni dio školskih godišnjih planova. Također, u prosincu 2014. godine Ministarstvo je donijelo Smjernice za prevenciju nasilja u školama Kantona 10. U 2015. godini Ministarstvo je formiralo stručnu skupinu sastavljenu od predstavnika Ministarstva, osnovnih škola Kantona 10 i jedne nevladine organizacije. Uz potporu UNICEF-a izrađena je publikacija „Praktična primjena Protokola o postupanju u slučaju nasilja u

osnovnim školama Kantona 10". Kao nastavak aktivnosti u 2016.godini formirana je također stručna skupina kojoj je cilj izrada publikacije Praktična primjena Protokola o postupanju u slučaju nasilja u srednjim školama u Kantonu 10.

Na osnovu istraživanja provedenog tokom školske 2014/15. godine od strane Aktiva pedagoga osnovnih škola **Brčko distrikta Bosne i Hercegovine** navedeno je:

- Učenici i nastavnici nasilje smatraju veoma malim problemom u školi. Učenici u pojedinim školama su senzibilniji na problem nasilja, kao i nastavnici koji imaju preko trideset godina radnog staža.
- Rezultati su pokazali da je verbalno nasilje prisutnije među učenicima nego ostali oblici nasilja, da se nasilne situacije najčešće događaju u vrijeme kada su djeca bez nadzora odraslih osoba tj. na putu od kuće do škole i obratno.
- Većina roditelja konflikte rješava na konstruktivan način, iako ne smijemo zanemariti ni mali postotak onih roditelja koji konflikte rješavaju svađom ili fizičkim obračunom.
- Kao značajan nalaz izdvaja se i to da najveći broj učenika nasilne oblike ponašanja gleda na internetu, televiziji i video igricama što svakako ima veliki uticaj na formiranje stavova učenika, obrasce ponašanja i smanjenje praga tolerancije na nasilje.
- Tokom tekuće školske godine u praksi nije primijećen porast međuvršnjačkog nasilja kod učenika osnovnoškolskog uzrasta.

Osnovne škole u Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, kada je u pitanju nasilje nad i među djecom, suradnju ostvaruju sa sljedećim institucijama: Policijom Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, (prvenstveno školskim policajcem), Centrom za socijalni rad Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, Osnovnim sudom i Tužiteljstvom Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, Vijećem roditelja i Vijećem učenika, nevladinim organizacijama koje djeluju na prostoru Brčko distrikta Bosne i Hercegovine a i izvan distrikta (Vermont, Civitas, Psihološko savjetovalište Bijeljina, Viva žene...), lokalnom zajednicom i nevladinim sektorom.

Legislativa koja se koristi na području Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, a odnosi se na nasilje među djecom i nad djecom uključuju sljedeća: Zakon o zaštiti i postupanju s djecom i maloljetnicima u kaznenom postupku, Zakon o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, Pravilnik o materijalnoj i disciplinskoj odgovornosti učenika osnovnih škola Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, Protokol o postupanju u slučajevima međuvršnjačkog nasilja, kao i Pravila škole i školski kućni red. „U području obrazovanja, a kad se tiče pojava nasilja među djecom i vršnjačkog nasilja, potrebno je naglasiti obveze koje proizilaze iz odredaba okvirnih zakona a tiču se formiranja vijeća roditelja i vijeća učenika koja nadležne vlasti trebaju uspostaviti u svim osnovnim i srednjim školama u Bosni i Hercegovini. U sredinama u kojima su uspostavljena ova tijela ona imaju značajnu ulogu jer uspostavljaju partnerski odnos sa institucijama koje se bave odgojno-obrazovnim radom, a što je ujedno i ključ uspjeha u prevenciji i borbi protiv nasilja.

Ministarstvo civilnih poslova navodi da se na temelju strateških dokumenta, okvirnih zakona u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju, te zakona u entitetu Republika

Srpska, kantonima u Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko distriktu Bosne i Hercegovine, poduzimaju se različite aktivnosti u cilju prevencije i suzbijanja vršnjačkog nasilja.

U području obrazovanja, a kad se tiče pojava nasilja među djecom i vršnjačkog nasilja, potrebno je naglasiti obveze koje proizilaze iz odredaba okvirnih zakona a tiču se formiranja vijeća roditelja i vijeća učenika koja nadležne vlasti trebaju uspostaviti u svim osnovnim i srednjim školama u Bosni i Hercegovini. U sredinama u kojima su uspostavljena ova tijela ona imaju značajnu ulogu jer uspostavljaju partnerski odnos sa institucijama koje se bave odgojno-obrazovnim radom, a što je ujedno i ključ uspjeha u prevenciji i borbi protiv nasilja.

Uloga Vijeća roditelja je da zajedno sa menadžmentom škole utiču na unaprjeđenje života škole i društvene zajednice, stvarajući školsku klimu koja vodi ka smanjenju nasilja. Također i vijeća učenika imaju svoju ulogu kao kreatori različitih akcija na suzbijanju vršnjačkog nasilja čime se jača njihov osjećaj za odgovornost, osjećaj pripadnosti zajednici i timski rad.

U borbi protiv vršnjačkog nasilja neophodnim se nameće provođenje programa u okviru zakonskih i strateških politika obrazovanja, u suradnji sa drugim odgovarajućim institucijama u području sigurnosti, ljudskih prava, socijalne zaštite, unutrašnjih poslova, kao i organizacijama civilnog društva uz obvezno praćanje izvršenja ovih aktivnosti. Najefikasnije djelovanje je preventivno, uz zajednički multidisciplinarni pristup i odgovarajući odgojno-obrazovni rad u okviru društvenih zajednica i škola, ali ne samo sa učenicima, nego sa menadžmentom škola, nastavnicima, roditeljima i vršnjacima u cilju pravovremene detekcije i prevencije nasilja. Škola ne može sve sama!

Rezime

Rezimirajući gore navedenu integraciju odgovora od nadležnih obrazovnih vlasti u BiH o stanju i pojavama vršnjačkog nasilja i nasilja među djecom u bh školama, a koju je dostavilo Ministarstvo civilnih poslova BiH, vidno je sljedeće:

- 1) Samo su dva ministarstva obrazovanja u BiH (Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske i Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Srednjobosanskog kantona) dostavila podatke o zabilježenim slučajevima vršnjačkog nasilja u školama.
- 2) Četiri ministarstva obrazovanja u BiH (Unsko-sanskog, Posavskog, Tuzlanskog i Bosansko-podrinjskog kantona Goražde) su navela da nije bilo registriranih slučajeva vršnjačkog nasilja u osnovnim i srednjim školama.
- 3) Pola nadležnih ministarstava obrazovanja u BiH, odnosno šest ministarstava obrazovanja, su navela samo aktivnosti koje poduzimaju u vezi vršnjačkog nasilja i nasilja među djecom u školama (istraživanja, doneseni dokumenti-protokoli, smjernice za postupanje u slučaju nasilja nad djecom ili izradi drugih dokumenata u cilju prevencije nasilja nad djecom).

Na osnovu ovih odgovora nadležnih obrazovnih vlasti u BiH, slijedio bi logičan zaključak da u bh školama nije karakteristična pojava vršnjačkog nasilja i nasilja među djecom.

U svojoj informaciji Ministarstvo civilnih poslova BiH navodi sljedeće i **daje prijedlog mjera prevencije:**

„Činjenica je da i pored različitih međunarodnih konvencija i zakona, propisa i strategija donesenim u cilju sprečavanja nasilja, vršnjačko nasilje je raširena pojava. Prema nekim istraživanjima koje je provela Svjetska zdravstvena organizacija, nasilje među mladima koje je u porastu, se među ostalim faktorima, može objasniti i pojavom siromaštva, kao i socijalne i ekonomske tranzicije i sve veće isključenosti i otuđenja, odnosno manjka solidarnosti, što je u slučaju Bosne i Hercegovine itekako vidljivo.

U borbi protiv vršnjačkog nasilja neophodnim se nameće striktno provođenje programa u okviru zakonskih i strateških politika obrazovanja, u suradnji sa drugim odgovarajućim institucijama u području sigurnosti, ljudskih prava, socijalne zaštite, unutrašnjih poslova, kao i organizacijama civilnog društva uz obavezno praćenje izvršenja ovih aktivnosti.

Prevencija jedino može biti učinkovita uz zajednički multidisciplinarni pristup i odgovarajući odgojno-obrazovni rad u okviru društvenih zajednica i škola, ali ne samo sa učenicima, nego sa menadžmentom škola, nastavnicima, roditeljima i vršnjacima u cilju pravovremene detekcije i prevencije nasilja.

U skladu sa navedenim predložene su sljedeće mjere:

- 1) Hitna izrada protokola o postupanju u slučajevima vršnjačkog nasilja i programa prevencije nasilja nad djecom na prostorima gdje to do sada nije urađeno.
- 2) Dosljedno provođenje protokola i programa prevencije nasilja nad djecom.
- 3) Programi prevencije nasilja nad djecom, trebaju biti sastavni dio školskih programa, odnosno dio redovne nastave, tako da prevencija, prije svega vršnjačkog nasilja, bude sistemski i kontinuirano dio djelovanja svih uključenih u obrazovni proces.
- 4) Edukacija djece od najranijeg uzrasta o tehnikama nenasilne komunikacije, kako bi komunikacija između njih bila što efikasnija i konstruktivnija, a što manje uvredljiva.
- 5) Edukacija djece od najranijeg uzrasta, nastavnika i roditelja o oblicima nasilja, načinu njegovog ispoljavanja, te reflektiranju na žrtve, nasilnika i promatrače nasilja, zašto je važno da ne šute, kome prijaviti nasilje, šta su dužnosti nadležnih institucija i sl.
- 6) Edukacija roditelja o tome kako odgojiti dijete da se ponaša nenasilno, kao i o simptomima i posljedicama nasilja na žrtvu i onoga tko vrši nasilje.
- 7) Svi vidovi edukacije učenika u ovoj oblasti trebaju se provoditi kroskurikularno i u okviru svakog predmeta, prilagođeno dobu učenika.
- 8) Stručne timove u školama formirati tako da zadovoljavaju pedagoške standarde. Naročito obratiti pažnju na rad s djecom žrtvama i djecom koja su izvršila nasilje.
- 9) Jačanje mehanizma nadzora prosvjetne inspekcije, prosvjetno pedagoških zavoda na primjeni protokola ali i provođenju programa prevencije nasilja nad djecom;
- 10) Povezivanje vladinih i nevladinih organizacija koje se bave pitanjima djece u jedan sistem koji bi imao funkciju da razvija preventivne programe i da ih vremenom usavršava, te formiranje baze podataka o nasilju među djecom.

- 11) Uticati na rad organizacija koje prate rad medijskih kuća, kao i njihove programske šeme odnosno vršiti kontrolu informacija koje se prosljeđuju putem televizije, radija, interneta i drugih masmedija.
- 12) Izrada godišnjih izvještaja, koji pored statističkih pokazatelja, kao što su broj, uzrast spol djece, oblik nasilja, gdje se dešava, od koga, koje mjere su poduzete i sl, njegova analiza treba da ukaže koji dio je slabost, koji dio sistema treba jačati, odnosno šta u sistemu treba popravljati.

Važno je naglasiti da prava djeteta koja se odnose na obrazovanje, ispravna briga za dobrobit njegovog tjelesnog i duševnog zdravlja i sigurnosti u školama i na svim mjestima gdje se obrazuje, imaju prvenstvo nad svim drugim pravima. Poštivanje ovih prava će imati za cilj školu i zajednicu bez vršnjačkog nasilja i nasilja među djecom i u Bosni i Hercegovini”.

IV Informacija o doprinosu NVO u cilju prijavljivanja nasilja nad djecom i podrške djeci koja su žrtve i svjedoci nasilja

Cijeneći da je važno prikazati i aktivnosti nevladinog sektora informišemo o sljedećem:

- NVO „Zemlja djece“ Tuzla od 2012. godine ima otvoren SOS telefon za prijavu nasilja nad djecom. Namjenjen je za prijavu svih oblika nasilja, zloupotrebe i eksploatacije djece kao i za savjetodavnu pomoć djeci i osobama koje rade sa djecom u vezi prevencije i suzbijanja nasilja. Telefon je otvoren 24 sata dnevno, a na dežurnoj liniji angažovana su četiri psihologa i socijalna radnika.

- UG „Nova generacija“ iz Banjaluke je od 18. februara 2013. godine pokrenula besplatnu savjetodavnu liniju za djecu pod nazivom Plavi telefon. Broj telefona je 080 05 03 05. Plavi telefon je prvenstveno linija namenjena podršci djeci koja su žrtve i svedoci nasilja, ali je i linija koja je otvorena za probleme koje djeca imaju a koji se ne tiču nasilja. Djeca su i prepoznala Plavi telefon kao savjetodavnu liniju u širem smislu, te će se u tom pravcu linija i razvijati. Trenutno na telefonu dežura 8 volonterki, dok 18 njih prolazi obuku. Svi volonteri koji rade na Plavom telefonu su studenti psihologije, pedagogije ili socijalnog rada. Volonteri prolaze detaljnu obuku koja se sastoji od 12 sati edukacije o osnovama savjetodavnog rada na telefonu i 18 časova treninga asertivne komunikacije. Veliku pažnja se pridaje i supervizijama i konstantnoj doedukaciji volontera kako bi podrška i savjetovanje bili što kvalitetniji i kako bi se usavršavao rad Plavog telefona. Od marta 2014. Plavi telefon je produžio radno vreme za dva sata i radi od 10 do 16 časova svakim radnim danom.

Prijava nasilja

Prijavljivanje nasilja u Bosni i Hercegovini je dužnost svakog građanina i to mogu učiniti na telefonski broj policije 122 i na dva jedinstvena SOS telefona namjenjena za prijavu nasilja u porodici i to: 1265 za područje Federacije i 1264 za područje Republike Srpske.

V Aktivnosti Vijeća za djecu Bosne i Hercegovine

A) Inicijative Vijeća za djecu BiH

Vijeće za djecu Bosne i Hercegovine, kao stručno, interresorno, savjetodavno i koordinirajuće tijelo Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, koje djeluje pri Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH, nakon dugogodišnjeg prekida u radu, ponovo je uspostavljeno krajem 2013. godine.

U cilju nastavka kontinuiranih aktivnosti na provođenju Konvencije o pravima djeteta Vijeće za djecu je pripremilo Akcionog plana za djecu BiH 2015 – 2018. koji je Vijeće ministara usvojilo juna 2015. godine.

Vijeće za djecu je na svom decembarskom sastanku 2015. godine usvojilo oko 29 inicijativa za provođenje 31 mjere AP za djecu BiH, a koje se upućuju nadležnim institucijama za provođenje Akcionog plana za djecu BiH.

Među pokrenutim inicijativama je 10 inicijativa koje su upućene svim entitetskim i kantonalnim ministarstvima obrazovanja i Odjelu za obrazovanje Distrikta Brčko.

Imajući u vidu činjenicu da se nasilje nad djecom ne može i ne smije tolerirati prva i direktna inicijativa koja se bavi izgradnjom kapaciteta za stručne osobe koje rade za djecu i sa djecu glasi: „*Da se u kurikulumima osnovnih i srednjih škola uvede i edukacija o svim oblicima nasilja, zlostavljanja, eksploatacije i zanemarivanja djece, načinima prijave i zaštite*”.

U obrazloženju ove inicijative navedeno je da se preporučuje nadležnim ministarstvima obrazovanje u BiH sljedeće:

- Kroz kurikularno planiranje sadržaja o svim oblicima nasilja, zlostavljanja, eksploatacije i zanemarivanja djece u kurikulumu osnovnih i srednjih škola, kroz koje bi učenici stekli i razvili stavove o navedenim oblicima neprihvatljivog ponašanja prema djeci, znali postupak prijave istih, razvili vještine zaštite sebe i drugih u tim okolnostima.
- Preporučuje se osnivanje sekcije u školama kroz koju bi se razvijale kompetencije učenika za konstruktivno rješavanje sukoba, prevenciju nasilja, medijaciju, i slično.
- U program rada odjeljske zajednice predvidjeti teme o svim oblicima nasilja, zlostavljanja, eksploatacije i zanemarivanja djece, te kako ove oblike ponašanja

mogu prijaviti i kako mogu zaštititi sebe i druge i izraditi publikaciju za učenike i priručnike za aktivnosti namijenjene nastavnicima sa ovom tematikom.

- Izraditi protokol o postupanju škole i drugih nadležnih ustanova, uključujući i roditelje pri uočavanju situacija nasilja, zlostavljanja, eksploatacije i zanemarivanja djece, a ukoliko takav protokol već postoji vršiti monitoring njegove primjene.
- Planiranje sati obavezne obuke za nastavnike, stručne saradnike i menadžment škole o svim oblicima nasilja, zlostavljanja, eksploatacije i zanemarivanja djece kako bi mogli prevenirati iste, te po potrebi kurativno djelovati, prijaviti i zaštititi djecu.
- Planiranje predavanja, radionica i drugih oblika podučavanja za roditelje/staratelje o svim oblicima nasilja, zlostavljanja, eksploatacije i zanemarivanja kako bi mogli prevenirati iste, te po potrebi kurativno djelovati, prijaviti i zaštititi djecu.
- Organiziranje okruglih stolova o svim oblicima nasilja, zlostavljanja, eksploatacije i zanemarivanja djece i zaštititi djece.
- Preporučiti školama organiziranje događaja (sedmično/mjesečno) koji će omogućiti svakom djetetu da bar jednom godišnje pokaže svoje talente, hobije, da bude uvaženo, poštovano i prihvaćeno.

B) Preporuke Vijeća za djecu Bosne i Hercegovine

Vijeće za djecu BiH je na vanrednoj sjednici održanoj, 21. 1. 2016. godine, a povodom osude međuvršnjačkog nasilja od strane Vijeća ministara BiH na 38 sjednici održanoj 8. 1. 2016. godine donijelo sljedeće Preporuke:

1. Vijeće za djecu BiH će organizirati tematske stručne sastanke sa nadležnim ministarstvima u entitetima i kantonima i Brčko distriktu s ciljem predočavanja ovih i drugih mjera koje utvrđuje AP za djecu i drugih dokumenta i međunarodnih standarda:
  - u cilju poboljšanja implementacije AP za djecu,
  - bolje koordinacije nadležnih institucija u BiH i drugih organizacija i tijela uključenih u implementaciju AP za djecu,
  - pružanja podrške institucijama u planiranju konkretnih aktivnosti na poboljšanju zaštite djece od vršnjačkog nasilja, i generalno od nasilja, a na osnovu već donesenih planova smjernica i strategija u Bosni i Hercegovini.
2. U skladu sa inicijativama usvojenim u decembru 2015. g. od strane Vijeće za djecu BiH, a koje su upućene nadležnim institucijama i odnose se na mjere smanjenja nasilja nad djecom, pozivaju se nadležne institucije i organizacije da preduzmu odgovarajuće mjere i što hitnije dostave informacije (60 dana) kako bi se u roku od 90 dana od strane Vijeću za djecu BiH sačinio poseban Izvještaj koji se odnosi na problem vršnjačkog nasilja i dalje u kontinuitetu pratio napredak u ovim aktivnostima.

3. Vijeće za djecu BiH poziva nadležna ministarstva obrazovanja i pedagoške zavode da hitno na osnovu inicijative VD BiH, a u skladu sa AP za djecu BiH sačine konkretni plan mjera za sprječavanje vršnjačkog nasilja u školama, te u vezi sa istim dostave informacije o provedenim aktivnostima.
4. Predalažemo VSTV da u saradnji sa entitetskim i kantonalnim tužilaštvima i Tužilaštvom Distrikta uradi analizu broja prijavljenih i procesuiranih slučajeva zlostavljanja i zanemarivanja djece u 2015. godini.
5. Predlažemo da Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice ubrza implementaciju mjera 4., 5. i 6., iz AP za djecu koje se odnose na nasilju nad djecom, te da izradi Izvještaj o provođenju Strategije za borbu protiv nasilja nad djecom u BiH i izradi Izvještaj o provođenju Smjernica za postupanje u slučaju nasilja nad djecom u BiH koje su donesene po osnovu ove Strategije.
6. Potrebno je da Ministarstvo sigurnosti BiH pokrene aktivnosti vezane za zaštitu djece i sprječavanja nasilja nad djecom putem informaciono-komunikacijskih tehnologija u BiH i nakon 2015. godine.
7. Potrebno je da Ministarstvo pravde BiH, Ministarstvo sigurnosti i Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, razmotre mogućnost izrade nove Strategije za borbu protiv maloljetničkog prestupništva.
8. Da sve institucije, organizacije i udruženja koji rade sa djecom i za djecu (u svim oblastima npr. obrazovanje, zdravstvo, socijalna zaštita, kultura sport, sigurnost, pravda i drugi) donesu kodekse ponašanja za zaposlene i osiguraju kontinuiranu obuku i primjenu kodeksa.
9. Da Mreža „Snažniji glas za djecu“ pripremi Smjernica za određivanje najboljeg interesa djeteta u svakoj oblasti i distribuira ih javnim i privatnim ustanovama socijalne pomoći, obrazovanja, zdravstva, sudovima, upravnim organima i zakonodavnim tijelima kako bi poboljšala djelovanje profesionalaca u institucijama u najboljem interesu djece u BiH.
10. Da u najboljem interesu djece Vijeće ministara BiH, nadležne vlade entiteta i kantona, općina osiguraju adekvatne ljudske, tehničke i finansijske resurse kako bi provođenje Akcionog plana za djecu BiH 2015 – 2018. bilo ostvareno na sveobuhvatan i dosljedan način na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine.
11. Da u kontinuitetu, najmanje kvartalno javnost bude izvještavana o provođenju ovih mjera od strane Vijeća za djecu u saradnji sa nadležnim ministarstvima i organizacijama koje su uključene u rad Vijeća za djecu BiH.

Rezime

Početakom januara 2016., svim entitetskim i kantonalnim ministarstvima obrazovanja i Odjelu za obrazovanje Distrikta Brčko upućeno je 10 inicijativa Vijeća za djecu BiH, radi pokretanja aktivnosti na provođenju mjera Akcionog plana za djecu BiH 2015 – 2018.

Među tim inicijativama je i inicijativa da se u kurikulumima osnovnih i srednjih škola uvede i edukacija o svim oblicima nasilja, zlostavljanja, eksploatacije i zanemarivanja djece, načinima prijave i zaštite.

Početkom februara 2016., preporuke Vijeća za djecu BiH donesene na vanrednoj sjednici od 21. 1. 2016. godine, a koje se odnose na suzbijanje vršnjačkog nasilja i nasilja nad djecom, upućene su svim nadležnim institucijama za provođenje.

U cilju pripreme Izvještaja o provođenju Akcionog plana za djecu BiH za period 2015. i prvi kvartal 2016. godine, 14. 3. 2016. svim nadležnim institucijama, ministarstvima, organizacijama i tijelima upućeni su Upitnici za prikupljanje informacija i drugih pokazatelja sa rokom dostave do kraja aprila 2016. godine. Upitnici za prikupljanje informacija i drugih pokazatelja sačinjeni su na osnovu upućenih inicijativa i preporuka Vijeća za djecu BiH. Izvještaj o provođenju Akcionog plana za djecu BiH za navedeni period bit će upućen Vijeću ministara BiH tokom juna 2016. godine.

Prijedlog mjera

- 1.) Zadužuje se Ministarstvo civilnih poslova BiH da mjere predložene u svojoj informaciji pošalje nadležnim institucijama, entitetskim i kantonalnim ministarstvima obrazovanja, te da do kraja 2016. godine sačini informaciju o aktivnostima koje su poduzete u cilju provođenja predloženih mjera i istu uputi Vijeću ministara BiH.**
- 2.) U cilju praćenja pojave vršnjačkog nasilja Ministarstvo civilnih poslova će u saradnji sa nadležnim obrazovnim vlastima, Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice i Vijećem za djecu BiH, koordinirati prikupljanje i objedinjavanje podataka u bazu podataka.**
- 3.) Zadužuje se Ministarstvo za ljudska prava i Vijeće za djecu BiH da Izvještaj o provođenju Akcionog plana za djecu BiH za 2015. godinu i prvi kvartal 2016. godine dostavi Vijeću ministara BiH u junu 2016. godine. Izvještajem treba da budu obuhvaćene gore navedene inicijative i preporuke Vijeća za djecu BiH.**
- 4.) Zadužuje se Vijeće za djecu BiH da uputi inicijativu lokalnim zajednicama u BiH, a u cilju prevencije pojava vršnjačkog nasilja i nasilja među djecom u BiH, da u svojim budžetima obezbijede sredstva za aktivnosti NVO koje imaju otvoren/ili imaju namjeru otvoriti SOS telefon ili savjetodavnu liniju za prijavu nasilja nad djecom.**
- 5.) Predlaže se NVO da aktivnosti na prevenciji vršnjačkog nasilja i drugih oblika nasilja među djecom organiziraju i koordiniraju sa nadležnim institucijama u ovoj oblasti u cilju jedinstvenog djelovanja.**